

УДК 330.31:330.341.1

А.Л. САБАДИРЬОВА
Одеський національний економічний університет**ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Розглянуто теоретичні основи формування організаційного потенціалу промислового підприємства, визначена сутність процесу методичного забезпечення, що відбувається в інституційно-правовій, освітній та науковій, фінансовій формах.

In this article the theory of an industrial enterprise's organizational potential is considered and the nature of methodological support running in institutional, legal, educational, scientific and financial forms is determined.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Організаційний потенціал промислового підприємства визначається прогресом знань за умов формування нових технологічних укладів і базується на широкому використанні інформаційних технологій, інтенсивного поширення Інтернету, що прискорює впровадження в практику економіки знань. Виробнича підприємницька діяльність стає інноваційним чинником процесу переробки ресурсів промислового підприємства в економічний результат. Реалізація концепції економіки знань на промисловому підприємстві з розвиненим організаційним потенціалом у складі корпоративної структури дозволяє не тільки збільшувати виробництво відомих, але й нових видів продукції, що володіють унікальними властивостями і користується попитом на конкурентному ринку.

Аналіз останніх досліджень чи публікацій. Представник неокласичної економіки А. Маршалл одним із перших визнав, що знання є одним із найважливіших факторів виробництва. Так, Й. Шумпетер підкреслював, що поява нових товарів, методів виробництва, ринків, матеріалів та організацій є результатом нових «комбінацій» знання. Е. Пенроуз, Р. Нельсон, С. Вінтер у межах своїх еволюційних економічних теорій розглядали фірму як сховище знань. Класики висунули концепцію шляху технічної еволюції і сутністю технології вважали знання, але не визнавали зв'язку створення знань у сфері технології із більш широкими організаційними процесами [1, с.167].

Викладення теоретико-методологічних підходів до формування організаційного аспекту потенціалу підприємства надається в розробках таких вчених: Ансофф І., Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І., Краснокутська Н.С., Бачевський Б.Є. За висновками вчених, очевидно, що саме знання стають ключовим ресурсом організаційного розвитку та організаційного аспекту потенціалу підприємства. Аналіз існуючих точок зору приводить до висновку, що організаційний аспект потенціалу підприємства визначається сукупністю організаційних ресурсів, наданих у розпорядження для виробничо-господарської діяльності, а кількісні та якісні параметри цих ресурсів та їхня інтеграція визначають результат виробництва. Проте, організаційний потенціал підприємства, що є системою з упорядкованим станом компонентів і принципами раціональної організації структури, залишається недостатньо дослідженим в умовах інтенсивного розвитку інформаційної економіки.

Формування цілей статті. Постановлено завдання визначити теоретичні аспекти формування організаційного потенціалу промислового підприємства в умовах системи корпоративного управління.

Виклад основного матеріалу. В період інтенсивного інформаційного розвитку суспільних систем відокремлена концепція економіки знань, що в сучасному вимірі пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та масовим використанням можливостей культурного, професійного і духовного збагачення людської цивілізації. Економіка знань на промисловому підприємстві здійснюється за стратегією розвитку потенціалу, в якій особливого значення набувають корпоративна форма власності, що відтісняє приватну, яка зберігається, але вже не в змозі впливати на хід економічного розвитку в постіндустріальних системах.

Організаційний потенціал промислового підприємства – це сукупність якостей системи унікальних ресурсів економіки знань, представлених науково-технічними розробками, інноваціями, освітою з метою формування інтелектуального, людського, соціального капіталу в процесі корпоративного управління та їх мобілізації в стратегії розвитку потенціалу з урахуванням впливу зовнішнього середовища. При системному уявленні організаційного потенціалу промислового підприємства властивими компонентами система є нематеріальні ресурси, що створюють «вхід» системи; процес методичного забезпечення, що реалізується в доході від усіх видів діяльності на «виході» системи; зовнішнє середовище та зворотний зв'язок компонентів системи. Зовнішнє середовище в системі організаційного потенціалу промислового підприємства трансформується під впливом процесів переходу від сировинної та індустріальної економіки до економіки знань, яка базується на інтелектуальному, людському, соціальному капіталі, інформаційних технологіях, глобальних інформаційних мережах, високоякісному зв'язку, швидкісному Інтернеті. Зворотний зв'язок в системі організаційного потенціалу є комунікаційним каналом від споживачів на «виході» системи до нематеріальних ресурсів на її «вході». Технологічний прогрес змінює традиційні комунікаційні канали і спосіб людського спілкування за умовами ділових операцій, забезпечує ефективність старих послуг, створює нові послуги та потужно впливає на якість знання.

З утвердженням економічної ролі інтелектуального, людського й соціального капіталу виникає залежність організаційного потенціалу промислового підприємства від процесу методичного забезпечення, що є обов'язковим до виконання в корпоративних структурах. Процес методичного забезпечення промислового підприємства виконує персонал, здатний представляти сукупність знань, якими володіє, та переробляти нематеріальні ресурси в інтелектуальний капітал, людський та соціальний капітал. За умовами корпоративного управління в процесі методичного забезпечення промислового підприємства використовуються нові методи управління персоналом, які пов'язані з осмисленням віртуальних офісів для розширення самостійності працівників щодо прямої роботи з клієнтами; впровадження динамічних електронних організацій для активної взаємодії працівників через глобальні комп'ютерні мережі незалежних підрядників з метою розв'язання виробничих завдань. Процес методичного забезпечення промислового підприємства відбувається в інституційно-правовій, освітній та науковій, фінансовій формах.

В інституційно-правовій формі процесу методичного забезпечення виконується розробка нормативно-методичних документів, у яких регламентуються загальні, республіканські, регіональні та фірмові засади управління, правила, термінологія, норми міжнародного характеру та програми. Інституційно-правова форма процесу методичного забезпечення базується на нормативних і законодавчих актах, що діють в Україні та відображають правове регулювання суспільних відносин у сфері права власності. Зокрема, регулювання оцінки майна підприємства відображено у нормативно-правових актах, затверджених Кабінетом Міністрів України, Фондом державного майна України, іншими державними установами. Комплекс законів і правових актів щодо захисту об'єктів інтелектуальної власності та прав їх власників виконують суттєву роль у виробничо-господарській діяльності підприємства. Інституційний аспект методичного забезпечення характеризується використанням відповідних правил та норм економічної поведінки людей з урахуванням пріоритетів та цінностей, що змінюються в трансформаційних умовах ринкової економіки. Компоненти інституційного змісту створюють нормативно-правовий механізм методичного забезпечення, націлений на законодавче регулювання підприємницької діяльності. Наприкінці ХХ століття Україна прийняла пакет законів про охорону інтелектуальної і промислової власності. Поняття «інтелектуальна власність» було вжито у Стокгольмській конвенції про застосування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, стало терміном міжнародного права. Відповідно до цієї конвенції під інтелектуальною власністю розуміються всі права, пов'язані з інтелектуальною діяльністю людини у виробничій, науковій та інших галузях діяльності. При цьому право не регулює безпосередньо сам процес творчої діяльності, тому що творчість залишається за межами дії норм права. Результатом інтелектуальної діяльності є втілений в об'єктивній формі продукт творчості. Інтелектуальна власність визначається результатом інтелектуальної творчої діяльності, особистого творчого пошуку, що повинен бути втілений в інтелектуальне досягнення, здатне до самовідтворення. Точне й універсальне визначення інтелектуальної власності дати вкрай складно, якщо взагалі можливо, оскільки зміст поняття інтелектуальної власності змінюється в міру розвитку техніки, ринкових відносин і законодавства, а поєднані даним поняттям права дуже різноманітні. Використання інтелектуальної власності, у тому числі промислової, як потужного важеля економічного зростання та внеску в досягнення цілей стратегії розвитку потенціалу надійно забезпечує конкурентоспроможність промислового підприємства як на національному, так і на міжнародному рівнях. Правове регулювання охорони інтелектуальної власності належить до правового аспекту процесу методичного забезпечення потенціалу промислового підприємства, захищає його корпоративні інтереси та економічну безпеку.

Інституційно-правова форма процесу методичного забезпечення промислового підприємства постійно удосконалюється і доповнюється новими законодавчими документами України. Особливо актуальним є удосконалення Національних стандартів оцінки та підвищення кваліфікації фахівців, що виконують оціночну діяльність в Україні, володіють знаннями та здатні створювати і накопичувати інтелектуальний капітал.

Освітня та наукова форма процесу методичного забезпечення промислового підприємства реалізується в знаннях персоналу. Рівень освіти працівників визначає конкурентоспроможність потенціалу промислового підприємства, підвищує сприятливість до ідей інформатизації, комунікації та технологічного прогресу. Попит на спеціалістів з вищою освітою існує як з боку корпоративних структур, так і виробничого підприємства. Передова система освіти робить можливим технологічний прорив в усіх сферах життя і перехід суспільства на новий економічний, соціальний, політичний та культурний рівень [2, с.194]. Продукти наукової праці персоналу промислового підприємства знаходять реалізацію в науковому знанні, що є визначальним фактором стратегії розвитку потенціалу та особливою формою існування інформації. Розвиток науки, як процес створення нового знання в системі економіки знань, відбувається за умов становлення інформаційної економіки – результату еволюції загального технологічного розвитку. Можливостями для результативного розгортання потенціалу залишається освоєння нових технологій підготовки спеціалістів на тих підприємствах, які залучені до інноваційних процесів у складі великих корпоративних структур, без яких процеси адаптації виробництва до ринків інших країн практично нереальні. Корпоративні організаційні ресурси вкрай необхідні в умовах зростаючих темпів глобалізації господарської діяльності [3, с.382].

До подальшого просування нових технологій на промисловому підприємстві працівники повинні використовувати принципово нові інфраструктури національної науково-освітньої телекомунікаційної мережі з метою заміни застарілих ланок освітньої та наукової форми процесу методичного забезпечення, створення нових його елементів, які дозволяють суттєво підвищити конкурентоспроможність потенціалу на глобальному ринку. Ефективним засобом навчання на основі інформаційних і телекомунікаційних технологій визначається дистанційне навчання, що спрямовано на інтеграцію інформаційних ресурсів освіти та науки. Застарілі технології в освітній та науковій формі процесу методичного забезпечення потенціалу промислового

підприємства змінюються на нові завдяки впровадженню електронного зв'язку Інтернет. У віртуальному просторі відбувається освоєння інноваційної освітньої та наукової системи, що характеризується відкритим, гнучким, індивідуально спрямованим знаннями людини, що безперервно розвивається протягом життя.

Фінансова форма процесу методичного забезпечення промислового підприємства більшою мірою залежить від активного обміну інвестиційними ресурсами, що підкоряється тенденціям, які існують у великомасштабному виробництві. Для вдосконалення процесу методичного забезпечення необхідно фінансування власних науково-дослідницьких підрозділів, технопарків, лабораторій та системи освіти персоналу, здатного до розв'язання таких завдань стратегії розвитку потенціалу промислового підприємства:

- інвестування науково-технічних розробок інноваційного спрямування;
 - обґрунтування ризикових форм фінансування науково-технічних розробок за умов участі малого бізнесу;
 - створення спільних інвестиційних проектів на основі інноваційно-спрямованих об'єднань інвесторів, корпорацій;
 - організація контролю та звітності підприємства на основі використання національних стандартів.
- Фінансування впровадження результатів науково-технічних розробок в практику промислового підприємства стимулює накопичення інтелектуального, людського і соціального капіталу.

Внесок науки в людський капітал досліджено Національним науковим фондом США, що розробив посібник та систему показників науково-технічного прогресу, у тому числі витрат на науково-дослідницькі розробки. Розроблений посібник став міжнародним стандартом для порівняльного аналізу результатів наукових досліджень, у якому викладена методологія оцінки поточних витрат на науково-дослідницькі розробки та їх накопичення як нематеріального капіталу і фактора економічного росту. Економічна і соціальна Рада ООН в 1970 р. запропонувала методику розрахунків деяких складових людського капіталу: середнього віку життя одного покоління, тривалості активного трудового періоду, чистого балансу робочої сили, циклу сімейного життя. Аналітики Всесвітнього банку узагальнили результати і методи оцінки людського капіталу різних шкіл та напрямів і запропонували дисконтний метод оцінки його вартості. Результати розрахунків людського капіталу Росії і країн СНД на базі витратного методу з використанням алгоритму спеціалістів Всесвітнього банку наведені в роботах вчених [4, с.367]. Інтелектуальний, людський і соціальний капітал, що використовуються в економічних і соціальних дослідженнях сучасної науки визначені об'єктами економіки знань. Інтелектуальний капітал – це, перш за все, люди та знання, якими вони володіють. Людський капітал – це здатність пропонувати неймовірні рішення, джерело оновлення та прогресу [2, с.97]. Соціальний капітал – це потенціал взаємної довіри і взаємодопомоги, раціонально сформований у міжособистому просторі, обсяг якого можна виміряти за допомогою індексу довіри в суспільстві і членства громадян у суспільних об'єднаннях [2, с. 140]. Головний внесок концепції інтелектуального, людського і соціального капіталу в економіку знань на промисловому підприємстві визначається обґрунтуванням економічної корисності та соціальної цінності нематеріальних факторів виробництва, які потребують фінансування. Використання фінансової форми процесу методичного забезпечення на промисловому підприємстві з розвиненим організаційним потенціалом у складі корпоративної структури дозволяє не тільки збільшувати виробництво відомих, але й нових видів продукції, що володіють унікальними властивостями і користується попитом на конкурентному ринку.

Оцінка організаційного потенціалу промислового підприємства показує результативність використання ресурсів економіки знань з посиленням акцентів на інформаційні технології в ринковому просторі. Об'єктами оцінки організаційного потенціалу стають не засоби виробництва і предмети праці промислового підприємства, а наукові та технічні розробки, інновації, освіта, що виконують формування інтелектуального, людського, соціального капіталу в процесі корпоративного управління. В умовах формування нового формату економіки знань важливою проблемою є подолання дезорганізації освіти, науково-дослідницької діяльності за метою інтеграції освіти, науки і виробництва. Формування системи «наука-техніка-виробництво» є єдиним циклом суспільної діяльності з генерації наукових знань, створення, впровадження, освоєння та експлуатації техніки, науково-дослідницьких робіт та виробництва й експлуатації техніки [2, с.286]. Ефективними компонентами системи є корпоративні організаційні ресурси, засновані на результатах наукових та науково-технічних робіт та інтеграції виробничих підрозділів промислового підприємства, інноваціях та співпраці кваліфікованих кадрів. Науково-дослідницькі підрозділи корпорації займають провідне місце та впливають на інноваційний та технологічний розвиток промислового підприємства. Оцінка організаційного потенціалу промислового підприємства виконується на основі економічних показників, що визначають стан наукових та науково-технічних робіт в умовах корпоративного управління. Формування сучасної системи корпоративного управління в ринкових умовах визначає необхідність проведення оцінки організаційного потенціалу промислового підприємства на основі системи показників, норм і нормативів використання ресурсів. Теоретичні підходи до оцінки організаційного аспекту потенціалу промислового підприємства не суперечать один одному, а доповнюють і розширюють методичний інструментарій такої оцінки.

Література

1. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: В 3т./ за ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – Т.1: Економіка знань – модернізаційний проект України. – К.: Фенікс, 2007. – 544 с.
2. Федулова Л.І. Економіка знань: підруч. для студ. ВНЗ /Л. І. Федулова; НАН України; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – 600 с

3. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: В 3т./ За ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. с. – Т 2. Інноваційно-технологічний розвиток економіки. – К.: Фенікс, 2007. – 564 с.

4. Управление инновациями / под.ред. Р.М. Нижегородцева. – М.: ЛЕНАНД, 2010. – 488 с.